

CZĘŚĆ I

KLASA PIERWSZA

WSTĘP

Początek nauki w szkole podstawowej to dla niemal każdego dziecka ogromne przeżycie. Niepokój i lęk łączą się z zaciekawieniem i podekscytowaniem. W początkach września jedne dzieci bardzo się denerwują, czasem płaczą, inne wydają się raczej opanowane, ze spokojem wyczekują nowych wyzwań, jeszcze inne skaczą

z radości, z euforią biegają po korytarzach ze znanymi bądź nowo poznanymi rówieśnikami. Są też takie, które łatwo wybuchają złością, manifestując swoje zdenerwowanie. Każde dziecko jest inne, każde przeżywa spotkanie ze szkołą inaczej.

Jedno się nie zmienia mimo upływu czasu: dzieci pozostają **różne** – mają **różne cechy charakteru, różny temperament, różny poziom dojrzałości i wrażliwości, odmienne potrzeby, oczekiwania i umiejętności**. I te zróżnicowane indywidualności spotykają się w jednej klasowej społeczności...

Zapewne w każdej klasie znajdą się:

dzieci bardziej rozbrykane niż inne, które najchętniej uczyłyby się w biegu i podskokach

dzieci bardziej spokojne, raczej nierzucające się w oczy

dzieci garnące się do każdego zadania, chętnie współpracujące z innymi

dzieci spokojne, ale raczej „chodzące własnymi drogami”

dzieci bardziej błyskotliwe niż inne, zawsze chętne, by podzielić się pomysłami z innymi

I wiele, wiele innych osobowości, które razem rozpoczynają naukę w jednej klasie.

Dla nauczyciela spotkanie z nową klasą to także duże wyzwanie. Niepokój łączy się z zaciekawieniem: jakie te dzieci będą – każde z osobna i jako zespół klasowy? Jakie sposoby pracy okażą się najbardziej efektywne, aby dotrzeć do każdego z uczniów, jednocześnie zarządzając klasą jako całością? Brzmi znajomo?

Niezależnie od tego, jak wiele obaw budzi w tobie perspektywa pracy z dziećmi w różnym wieku (bo przecież pierwszoklasiści to albo jeszcze sześciolatki, albo już siedmiolatki...), reprezentującymi zróżnicowany poziom rozwoju emocjonalnego i intelektualnego oraz rozmaite temperamenty, jedno jest pewne: **wraz z pierwszym dzwonkiem dzieci stają się twoimi partnerami w zabawie wprowadzającej ich w świat komunikacji w obcym języku. Zanim poddasz się zwątpieniu, poznaj swoich uczniów, a przekonasz się, że twoje obawy są nieuzasadnione.**

Przewodnik, który właśnie czytasz, pomoże ci lepiej poznać możliwości małych uczniów i dogłębniej zrozumieć ich potrzeby, a także pozwoli ci wspierać i doceniać każdego z małych uczniów oraz efektywniej zarządzać grupą dzieci jako zespołem klasowym. Powodzenia!

1. POZNAJMY SIĘ!

1.1. SYLWETKA UCZNIA W WIEKU 6–7 LAT. TYPOWE ZACHOWANIA DZIECKA ORAZ OCZEKIWANIA EDUKACYJNE WOBEC UCZNIA PIERWSZEJ KLASY

Indywidualne cechy dziecka, a także indywidualny dla każdego malucha poziom umiejętności społecznych i sprawności intelektualnych ukształtowanych na etapie wychowania w domu oraz edukacji przedszkolnej sprawiają, że wiek dziecka nie ma większego znaczenia dla oceny jego osiągnięć. Każde dziecko rozwija się w innym tempie i osiąga różne umiejętności, których poziom, dostępny naszej obserwacji, będzie kluczem do trafnego formułowania oczekiwań wobec niego. Przystępując zatem do pracy, poszukaj odpowiedzi na pytania: co potrafi dziecko w wieku 6–7 lat i czego możesz od niego wymagać?

1.1.1. AKTYWNOŚĆ MOTORYCZNA UCZNIA W WIEKU 6–7 LAT

W wieku 6–7 lat większość dzieci odczuwa potrzebę ruchu i działania. Dzieci sześć- i siedmioletnie osiągają dużą sprawność w wykonywaniu czynności złożonych oraz w zakresie różnych form naturalnej aktywności ruchowej, takich jak bieg, skok, chód, chwytanie czy rzucanie, i dzieci mimowolnie chcą się tym pochwalić. Prawidłowo rozwijające się dziecko dąży do wykonywania zadań w ruchu, często podskakuje przy zgłaszaniu się do odpowiedzi, a podczas lekcji podrzuca przedmioty leżące na ławce. Sześć- czy siedmioletek nierzadko nie jest w stanie cicho wyjść z ławki i spokojnie podejść do miejsca, w którym bawią się pozostałe dzieci – z reguły energicznie zrywa się z krzesła i pokonuje ten odcinek biegiem lub w podskokach.

ZADANIA W KRĘGU

Zarówno w czasie tworzenia kręgu, jak i wykonywania zadań część uczniów będzie podskakiwać, dreptać w miejscu i wychodzić poza linię kręgu. Zignoruj to. Wymagaj od ucznia włączenia się do zabawy i pozostania w kręgu do jej zakończenia.

Sześć- czy siedmioletek nie potrafi jeszcze przewidywać konsekwencji swojej aktywności ruchowej. Może kogoś niechcący potrącić czy zrzucić przedmiot z ławki. W jego działaniu nadal dominuje zabawa oparta na naśladownictwie otoczenia i każde wykonywane podczas lekcji zadanie w formie zabawy wywołuje spontaniczną aktywność ruchową dziecka.

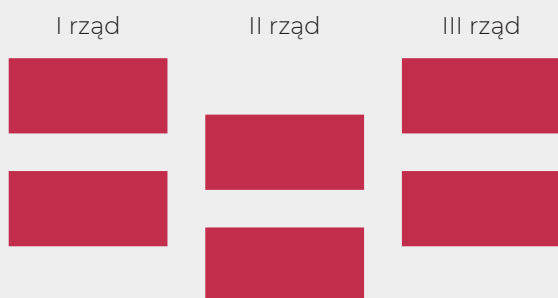
POKAZ I ZADANIA WYKONYWANE W POZYCJI STOJĄCEJ

Znakomitą okazją do zademonstrowania przez uczniów swoich osiągnięć ruchowych są zadania w formie inscenizacji wykonywane w pozycji stojącej wśród dzieci usytuowanych w kręgu lub przy ławkach. Daje to dzieciom możliwość wykorzystania drzemiących w nich pokładów energii (choć trzeba pamiętać, że dla dzieci bardziej nieśmiały jest to ogromne wyzwanie...).

Sześć- czy siedmioletki są z natury impulsywne i spontaniczne. Szturchnięte mogą przerwać zadanie, potrącić kolegę w odwecie, zareagować natychmiastową skargą skierowaną do nauczyciela. Najmłodsze z nich często reagują płaczem, a najbardziej bezkompromisowe nierzadko rewanżują się, oddając kuksańca swemu prześladowcy. Wszystkie wymienione reakcje są objawem prawidłowego rozwoju dzieci sześć- i siedmioletnich.

NAŚLADOWANIE GESTÓW I POWTARZANIE DŹWIĘKÓW W POZYCJI STOJĄCEJ

To kolejna okazja dla dzieci do zaspokojenia potrzeby ruchu. Upewnij się, czy ustawienie ławek gwarantuje dziecku swobodę. Aby wygospodarować w sali jak największą przestrzeń, wystarczy przesunięcie ławek w następujący sposób: I rząd – II rząd – III rząd.

Wymagaj od uczniów, by nie opuszczali miejsca przy swoim krześle i nie wchodzili w przestrzeń zajmowaną przez koleżankę/kolegę. Ignoruj podskakiwanie i dreptanie dzieci.

Sześćcio- i siedmiolatki nie są jeszcze gotowe do wykonywania precyzyjnych ruchów w zakresie małej motoryki. Mogą mieć kłopot z wycinaniem, kolorowaniem i pisaniem na niewielkich powierzchniach. Sześciolatek, tnąc papier po liniach krzywych, może rozerwać część kartki. Siedmiolatek przetnie papier obok prostych i krzywych linii cięcia. Niewielu sześćcio- i siedmiolatkom udaje się wyciąć wzór dokładnie po linii, niektóre przy tym się irytują, co wynika z naturalnej dla dziecka w tym wieku impulsywności. Nierzadko u sześciolatka wykonywanie tego zadania jest wspomagane ruchami całego ciała.

WYCINANKI

Dopilnuj, by nożyczki uczniów były funkcjonalne i wygodne dla dziecka. W trakcie lekcji czuwać nad pracą klasy, pomagając tym, którzy o to poproszą lub kiedy widzisz ich strapione miny. Nie ingeruj w pracę tych uczniów, którzy tną samodzielnie. Zaproponuj dzieciom cięcie najpierw wzdłuż krótszej linii narysowanej na szablonie A4. Bagatelizuj niedokładność w wycinaniu. Pocieszaj tych, którzy nie są zadowoleni z własnej pracy, mówiąc na przykład: „Wyciąłeś! Znakomicie! Super!”. Pozwól dziecku wycinać w pozycji stojącej, o ile zauważysz, że mimowolnie do niej dąży.

Sześćcio- i siedmiolatki chętnie kolorują, o ile płaszczyzna kolorowania i rodzaj kredek gwarantują szybki efekt. Większość z nich ma problem z precyzją kolorowania małych i dużych powierzchni, zatem na lekcji u sześćcio- i siedmioletnich uczniów akceptujemy różny stopień dokładności wykonania zadania.

KOLOROWANKI

Wymagaj od uczniów pokolorowania wszystkich kluczowych dla zadania części obrazka. Poinformuj ich przed rozpoczęciem pracy, że wyjechanie za linię nie jest błędem i nie muszą się tym przejmować. Pochwal dziecko za wykonaną pracę, zignoruj niedokładność.

Ocenianie kształtujące

INFORMACJA ZWROTNA

jest kluczowym elementem ocenia-
nia kształtującego. Najważniejsze, aby
komunikat był dla małego ucznia zro-
zumiały i wspierający, tak aby dziecko
miało poczucie, że jego wysiłek włożony
w wykonanie zadania został doceniony,
a jednocześnie wiedziało, co następ-
nym razem może zrobić jeszcze lepiej.
Po wykonaniu zadania, na przykład
z wycinankami, podejdź do każdego
dziecka (zawsze, gdy masz taką moż-
liwość, wykorzystuj osobisty kontakt
z uczniem do pochwalenia efektów jego
pracy), aby udzielić mu informacji zwrot-
nej: co zrobił dobrze, a nad czym może
następnym razem popracować. Pamiętaj,
że sześć- i siedmiolatkowie mają prawo
do niezbyt precyzyjnego wykonywania
prac manualnych. Doceń zaangażowanie
i te elementy zadania, w których dziecko
wycięło po linii, a także zaproponuj przy-
kładowo, aby następnym razem najpierw
wycięło wzdłuż krótszej linii.

1.1.2. PROCESY POZNAWCZE U SZEŚCIO- I SIEDMIOLATKÓW

Możemy założyć, że sześć- i siedmiola-
tek jest gotów do podjęcia nauki w szkole
oraz że osiągnął odpowiedni poziom roz-
woju wrażeń, spostrzeżeń, uwagi, pamięci,
myślenia i mowy. Na ich podstawie się uczy
– analizuje, ocenia, doświadcza, a także opi-
suje własne działania. Prawidłowy rozwój
wrażeń i spostrzeżeń opiera się na dosko-
naleniu ostrości wzroku dziecka. I tak uczeń
sześć- czy siedmioletni rozpoznaje przed-
miot z odległości około trzech metrów. Bez
trudu nazywa większość barw i rozróżnia
ich odcienie. Dostrzega znany kształt, kolor
i wielkość w nowo poznawanych przedmio-
tach i postaciach, potrafi wyodrębnić przed-
miot z tła.

POKAZ, DEMONSTROWANIE MATERIAŁÓW WIZUALNYCH

Demonstrując uczniom karty obrazkowe,
odwołujesz się do ich spostrzegawczo-
ści. Odpowiedzi sześć- i siedmiolatków
powinny być adekwatne do celu zada-
nia (podanie nazwy, imienia itp.). Możesz
oczekiwać od prawidłowo rozwijających
się uczniów, że będą śledzić wzrokiem
kolejność zmieniających się kart w trakcie
pokazu oraz formułować właściwe odpo-
wiedzi na zadawane pytania. Sprawdź
wcześniej, czy ustawienie ławek zapewnia
uczniom właściwą odległość od pokazy-
wanej karty, plakatu itp. Posadź młodsze
oraz niższe dzieci bliżej miejsca, w którym
prowadzisz pokaz.

Sześć- i siedmiolatek odróżnia dźwięki
i słowa słyszane na żywo i odtwarzane
z nagrań. Choć wielkość sali lekcyjnej nie
ma w tym przypadku większego znacze-
nia, w trakcie odtwarzania nagrania mogą
się pojawić hałasy zakłócające komunika-
cję i utrudniające dziecku wyodrębnienie
wyrazu z potoku innych słów lub z dono-
śnego tła.

SŁUCHANIE NAGRAŃ

Przed rozpoczęciem zajęć oceń salę
pod kątem oddziaływania czynników
rozpraszających uwagę (okna, drzwi wej-
ściowe, ściana sąsiadująca z hałaśliwym
pomieszczeniem). Pamiętaj, że w czasie
lekcji uczniowie również zakłócają ciszę –
wiercą się, szurają krzesłami itp. W desz-
czowe dni zwiększ nieco głośność nagra-
nia. Jego odtwarzanie zawsze poprzedzaj
komunikatem: „Uwaga, teraz słuchamy”
(lub analogicznym zwrotem w języku
angielskim). Przed odtworzeniem nagra-
nia możesz wykonać jedno- lub dwumi-
nutowe ćwiczenie na spostrzegawczość
i koncentrację uwagi. Przykładowo: stań
przed dziećmi z pacynką trzymaną przed
sobą.

Powiedz, aby pokazywały spojrzeniem, gdzie się ukryła. Schowaj pacynkę za siebie, poczekaj, aż dzieci skupią na tobie wzrok. Potem pokaż ją z jednej strony, następnie nad głową, a po chwili z drugiej strony. Pochwal klasę: „*Brawo! Jesteśmy gotowi do słuchania nagrania*”.

Uwaga sześciu- i siedmiolatków jest niestabilna, mimowolna i krótkotrwała. Dziecko w tym wieku skupia uwagę na wszystkim, co go zainteresuje, na przykład na przejeżdżającym za oknem samochodzie. Zachęcane przez nauczyciela, potrafi się skupić na zadaniu, ale ciekawszy bodziec może rozproszyć jego uwagę.

OGŁĄDANIE OBRAZKÓW, HISTORYJEK I PLAKATÓW

Na ogół każdy uczeń zainteresuje się prezentowanym przez nauczyciela obrazkiem, historyjką czy plakatem. Obserwuj dzieci. Jeśli ich wzrok jest skierowany na pokazywany materiał, możesz prowadzić zajęcia dalej, zgodnie ze scenariuszem. Jeśli któryś z uczniów patrzy w inną stronę, podejdź do niego, dyskretnie dotknij jego ramię i wskaż dłonią kierunek lub miejsce obserwacji. Powstrzymaj się przed wyrażeniem komentarza – dzięki temu możesz doskonalić komunikację pozawerbalną mającą na celu zmotywowanie uczniów do skupienia się na wykonaniu zadania. Jeśli w klasie panuje chaos, możesz użyć pacynki. Przejdź się między ławkami i zapowiedz, że za chwilę pokażesz dzieciom tajemniczy obrazek z niespodzianką,

oraz zasugeruj, że będą nagrody dla uważnych uczniów. Jeśli korzystasz z plakatu, upewnij się, że nikt nikomu nie zasłania pola jego obserwacji.

Pamięć sześciu- i siedmiolatków opiera się na konkretach i obrazach.

Na tym etapie dziecko zapamiętuje mechanicznie, dosłownie i mimowolnie to, co wpadnie mu w oko. Pamięta niewiele i niedokładnie. Zwykle przyswaja szczegóły, pomijając elementy istotne i ogólny sens. Dopiero zaczyna rozumieć to, co słyszy i co obserwuje. Na przełomie szóstego i siódmego roku życia pojawia się świadoma chęć zapamiętywania i przypominania. Im uczeń jest starszy, tym bardziej jest świadomy tego, że chce coś zapamiętać, i robi to coraz szybciej i trwalej. Starszy pierwszoklasista zapamiętuje to, na co zwrócił uwagę, i potrafi samodzielnie wybrać obiekt zainteresowania. Częściej niż młodszy kolega z klasy rozumie, co jest treścią wiersza, rymowanki, piosenki czy historyjki obrazkowej oraz przyswaja sobie ich sens. Każde dziecko jednak, niezależnie od różnic w rozwoju intelektualnym, sprawniej i trwalej zapamiętuje to, co wywołało u niego pozytywne emocje.

RYMOWANKI, WIERSZE, PIOSENKI

Możesz oczekiwać od ucznia, że zapamięta pojedyncze wyrazy, rymowanki, krótkie wierszyki i słowa piosenek po ich kilkukrotnym aktywnym powtórzeniu. Podczas powtarzania staraj się łączyć różne formy aktywności angażujące percepcję ucznia: pokaz, ruch i działanie. Im więcej jego zmysłów zaangażujesz i im więcej radości mu sprawisz, tym szybciej, trwalej i dokładniej dziecko zapamięta pożądane treści. Wykorzystaj pacynkę do krótkiej zapowiedzi w języku polskim, o czym jest rymowanka, wiersz lub piosenka.

Chwal ucznia za każde zapamiętane i odtworzone słowo, fragment rymowanki, wers wierszyka i refren piosenki.

Choć różnice w umiejętnościach poznawczych uczniów będą wyraźnie widoczne, to w przypadku każdego dziecka zadziała taka sama zasada. Znasz zapewne powiedzenie przypisywane Konfucjuszowi: „Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż – zapamiętam. Pozwól wziąć udział, a... wzbudzi we mnie pragnienie”. I tej zasady się trzymaj.

1.1.3. OSIĄGNIĘCIA SPOŁECZNE UCZNIWA W WIEKU 6–7 LAT

Sześć-, siedmiolatek może być egocentryczny, spontaniczny i nadpobudliwy, ale już jest gotów do działania zgodnie z normami społecznymi obowiązującymi w szkole. Coraz częściej kontroluje swoje emocje i reakcje. Dostosowuje się do nowych sytuacji i wymagań. Zaczyna logicznie myśleć. Potrafi wnioskować, pojmując, co jest przyczyną i jakie mogą być skutki różnych wydarzeń, także tych z jego udziałem. Zaczyna rozumieć znaczenie pojęć abstrakcyjnych, takich jak koleżeństwo, przyjaźń czy grzeczność. Analizuje zdarzenia, zastanawiając się, jakie normy nimi rządzą, i stara się zachowywać zgodnie z nimi. Nie potrafi jeszcze wczuć się w emocje drugiej osoby, nie umie jej zrozumieć. Wciąż wymaga wsparcia dorosłych, poszukując własnego miejsca w grupie rówieśników.

Sześć- i siedmiolatki dążą do integracji z grupą rówieśników i działania w zespole, ale pozostają egocentryczne. Bez sprzeciwu siadają z innym uczniem, szybko nawiązują z nim kontakt. Działają jednak indywidualnie, skupiając się na wykonywaniu poleceń nauczyciela. Dlatego skarżą się i denerwują, jeśli sąsiad swoim zachowaniem utrudnia im wykonanie zadania. Nie chcą przy tym zaszkodzić koledze, zależy im jedynie na tym, aby móc pracować w ciszy i skupieniu. Warto więc na początku pierwszej klasy ustalić z dziećmi reguły nawiązywania

dobrych relacji w grupie, porozmawiać o tym, jak powinien postępować uczeń, gdy podczas lekcji przeszkadza mu w pracy kolega z ławki. Zapytaj uczniów: jak możesz pomóc koledze w ławce, gdy niechcący ci przeszkadza? Unikaj uwag typu: „nie należy skarżyć”, „nie wolno przeszkadzać koledze”. Raczej dyskretnie zasugeruj zachowania pożądane, na przykład: „Kolega ci przeszkadza – dotknij jego dłoni”. „Gdy na ciebie spojrzy – pokaż mu zadanie do wykonania”. „Jeśli ja przeszkadzam koledze, spojrzę na niego, gdy dotknie mojej dłoni, i zacznę robić zadanie, które mi pokaże”. Wybierz te pomysły dzieci, które warto zastosować w klasie. Możecie je zapisać jako zasady obowiązujące całą grupę podczas waszych lekcji. Umów się z klasą, że będziecie ich przestrzegać.

Ocenianie kształtujące

OCENA KOLEŻEŃSKA

jest kolejnym ważnym elementem oceniania kształtującego. Jest interaktywną formą monitorowania postępów w nauce, która pozwala dzieciom sprawdzić wiedzę kolegi/koleżanki, jednocześnie utrwalać własną. Ocena koleżeńska w grupie sześć- i siedmiolatków zawsze powinna przyjmować formę zabawy, podczas której dzieci, mniej lub bardziej świadomie, wzajemnie udzielają sobie informacji zwrotnej o tym, co już opanowały i co robią dobrze, a jakie obszary wymagają jeszcze doskonalenia. Dobieraj dzieci w różne pary (np. losując patyczki z ich imionami), tak aby dzieci miały okazję współpracować zarówno z tymi, które darzą sympatią, jak i tymi, które mniej znają / mniej lubią.

Wyznacz kryteria, w oparciu o które dzieci mają się oceniać, na przykład: „Sprawdzamy, czy zapamiętaliśmy nazwy ośmiu zwierząt, które poznaliśmy na poprzedniej lekcji; możemy nie pamiętać, jak dokładnie je wymówić”. Niezwykle istotne jest, aby ocena koleżeńska zawsze odbywała się w atmosferze życzliwości: wykorzystuj zatem rozmaite okazje do współpracy uczniów, zachęcaj ich do pomagania sobie. Dzieci szybko uczą się współdziałania i empatii, z czasem wypracują więc wzajemne zaufanie, poczucie wsparcia oraz otwartość na uwagi ze strony rówieśników.

Autorytet dorosłych jest głównym powodem podejmowania przez dzieci w wieku 6–7 lat prób grzecznego zachowania. Dzieci w tym wieku nie tworzą zasad. Podana

przez nauczyciela reguła, zapowiedź nagrody lub wyciągnięcia konsekwencji motywują dziecko do przestrzegania norm społecznych. Dziecko uznaje za ważne i sprawiedliwe wszelkie zakazy oraz nakazy sformułowane przez nauczyciela.

Korzystaj ze swojego autorytetu. Wprowadzaj zasady, uświadamiając klasie, jak wielką radość sprawia ci ich przestrzeganie przez uczniów. Przygotuj nagrody dla osób, które zostaną wyróżnione za dobre sprawowanie. Mów krótko i jasno. Każdą wypowiedź dzieci zaczynającą się od przeczenia „nie” zamieniaj na komunikat sugerujący, co należy robić, na przykład: „Nie wolno przeszkadzać, gdy nauczyciel chce coś powiedzieć” przekształć na: „Tak, racja, należy uważnie słuchać poleceń nauczyciela”. Podkreślaj, że udzielasz dzieciom wskazówek po to, by wszystkim było miło w klasie.

Na zakończenie podsumujmy wiedzę o typowych cechach i zachowaniach sześciolatków i siedmiolatków:

- ◆ są spontaniczne, ruchliwe i nastawione na działanie,
- ◆ są impulsywne, ale szybko podporządkowują się regułom obowiązującym w klasie,
- ◆ mogą mieć kłopot z precyzyjnym cięciem i kolorowaniem,
- ◆ poprawnie spostrzegają przedmioty i obrazki z odległości od 2,5 metra do 3 metrów, sprawnie identyfikują oraz różnicują dźwięki i słowa słyszane na żywo i odtwarzane z nagrań w spokojnym otoczeniu,
- ◆ ich koncentracja uwagi jest niestabilna i krótkotrwała,
- ◆ pamięć sześciolatków i siedmiolatków opiera się na konkretach i obrazach, dzieci wykazują pierwsze oznaki zapamiętywania logicznego,
- ◆ dążą do integracji z gronem rówieśników i działania w grupie, ale pozostają skupione na sobie,
- ◆ nakazy i zakazy dorosłych są głównym stymulatorem ich zachowania,
- ◆ są na tyle samodzielne, że można powierzać im zadania realizowane na rzecz kolegów w klasie.

Umiejętności, które dzieci osiągnęły na tym etapie rozwoju, pozwolą wam na czerpanie radości ze wspólnej pracy. Następna część zawiera opis najczęściej

pojawiających się u uczniów w tym wieku odstępstw od normy, wymagających głębszego rozpoznania.